

Sammanfattning av slutrapport för Läs på recept:

Läsning som språkträning för barn med försenad tal- och språkutveckling, ett nytt arbetssätt i Region Gävleborg

Kontaktperson för Läs på recept: Karin Myrberg, karin.myrberg@regiongavleborg.se

Bakgrund

Högläsning är en av de viktigaste aktiviteter som vårdnadshavare kan göra tillsammans med barn. Mängder av forskning visar på positiva samband mellan högläsning och barns språkutveckling och inlärningsförmåga. Trots detta visar olika läsvaneundersökningar att högläsning för de små barn barnen stadigt minskar.

Ungefär 5 % av alla barn i förskoleåldern har en försenad tal- och språkutveckling och remitteras till logoped från BVC. För vissa barn blir språkstörningen ett livslångt funktionshinder. Högläsning tillsammans med en vuxen är särskilt viktigt för dessa barn. Extra gynnsamt blir det om högläsningen sker på ett särskilt språkstimulerande sätt.

I Region Gävleborg har logopeder och barnbibliotekarier tidigare samarbetat kring ”Språkpiller”, där vårdnadshavare till barn med försenad tal- och språkutveckling rekommenderats låna särskilt utvalda boktitlar på biblioteken. I ljuset av ändrade läs- och biblioteksvanor i samhället, liksom ny forskning kring högläsning, sågs ett behov av att ersätta ”Språkpiller” med ett nytt arbetssätt. Forskning visar att råd kring läsning från vårdpersonal eller lärare *har* inflytande på familjer med låg läskultur i hemmet. Dock erfor logopederna i Region Gävleborg att deras allmänna råd om läsning inte ”nådde fram” till alla,

och att många i målgruppen hade begränsade erfarenheter av böcker och biblioteksbesök. Utifrån detta startades Läs på recept, ett nytt arbetssätt med läsning som språkträning för att förbättra läsning och läsvanor. Arbetet finansierades av Kultur Gävleborg, Logopedenheten och Sociala investeringsmedel från Region Gävleborg.

Kartläggning

En vetenskaplig utvärdering av arbetssättet Läs på recept har genomförts och en viktig del i den var kartläggning av läsning och läsvanor hos familjer till barn med försenad tal- och språkutveckling. Det har inte tidigare undersökts i en svensk kontext.

Deltagarna var 135 familjer som besökte logoped och resultaten visade på stor variation. Medan 30 % av familjerna läste högt så gott som dagligen, var det även 30 % som läste högt någon gång per månad eller mer sällan/aldrig. En majoritet angav att deras barn var intresserade av läsning, men 30 % av familjerna tyckte att det var svårt att hitta lämpliga böcker. Erfarenheterna av biblioteksbesök varierade också, hälften av familjerna besökte biblioteket minst en gång per år, medan den andra hälften uppgav att de aldrig besökte biblioteken. Samtliga deltagande barn hade daglig skärmtid, i genomsnitt två timmar per dag. Även här var spridningen stor, och 20 % av vårdnadshavarna angav att barnen spenderade fyra timmar eller mer framför skärmar.

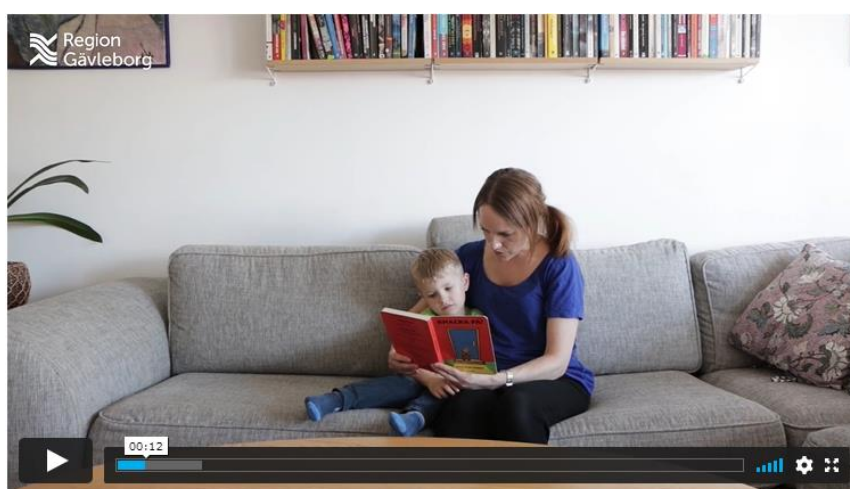
Kartläggningen bekräftade logopedernas erfarenheter, att läsning och läserfarenhet hos målgruppen som helhet är lägre än genomsnittet i Sverige. Men den gav även viktig information på individnivå, som kunde användas i samtalen om böcker och bokläsning med varje familj.

Gemensam bokläsning

I det nya arbetssättet Läs på recept gick logopederna igenom en "läsmetod" med vårdnadshavarna, vid barnens ordinarie logopedbesök. Metoden, Gemensam bokläsning, är en anpassning av olika metoder som beskrivs i litteraturen, som dialogisk bokläsning och interaktiv bokläsning. Särskilt viktigt vid framtagandet av Gemensam bokläsning var att metoden skulle vara enkel att lära ut och lätt att ta till sig. Vidare skulle den passa barn på olika språkliga nivåer och kunna tillämpas vid läsning av vilken bok som helst.

Logopeden instruerade och demonstrerade Gemensam bokläsning tillsammans med barnet och visade en kort [film](#) om metoden. Filmen finns tillgänglig på flera språk. De viktigaste

tipsen finns också listade i en lättläst folder som logopederna lämnade till vårdnadshavare. I foldern skrev logopeden ner vilken typ- eller vilken nivå av böcker som passade det aktuella barnet. Vidare hade logopeden ett samtal med familjen kring böcker, bibliotek och begränsad skärmtid, allt anpassat efter familjens tidigare läserfarenheter. Flerspråkiga familjer fick information om vikten av att läsa på modersmålet. Tack vare bidrag från Kultur Gävleborg fick familjerna även en gåvobok på barnets nivå. Det var mycket uppskattat, särskilt då några familjer helt saknat böcker i hemmet. Slutligen ordinerades familjerna daglig läsning i minst 10 minuter, med en planerad uppföljning efter tre månader.

[Finska \(Suomeksi\)](#)

[Romani chib \(Romani Šib\)](#)

[Arabiska](#)

[Somaliska](#)

[Tigrinja](#)

Resultat

För att kunna dra slutsatser om det nya arbetssättet, Läs på recept, ger goda effekter har en vetenskaplig utvärdering genomförts. Glädjande nog visade denna att över hälften av familjerna hade högläst dagligen. De familjer som läst högt en gång per månad eller mer sällan/aldrig hade minskat till 5 %. Lästiden per tillfälle hade ökat från 9 till 17 minuter. Statistiskt säkerställda förbättringar sågs också av barnens läsintresse och hur lätt familjerna tyckte det varit att hitta böcker.

Så gott som samtliga barn hade fortfarande daglig skärmtid, däremot sågs en statistiskt säkerställd minskning av skärmtid per tillfälle, från 123 till 88 minuter. Trots att projektet ägde rum under Covid-19-pandemin hade drygt hälften av de deltagande familjerna besökt

biblioteket under tremånadersperioden. En stor andel angav att de haft god nytta av tipsen i Gemensam bokläsning och en majoritet upplevde att deras barns språk hade förbättrats under perioden.

Sammanfattande slutsatser

Sammantaget visar resultaten från Läs på recept att logopeders noggranna genomgång av Gemensam bokläsning, råd om böcker/bibliotek och ordinerings av daglig läsning kan ändra läsning och läsvanor hos besökande familjer. Det är rimligt att anta att resultaten går att applicera på barn från andra målgrupper med begränsade läsvanor i hemmet.

Fokusgruppsintervjuer med de logopeder som arbetat med Läs på recept och med ett antal deltagande familjer visar att metoden upplevs som effektiv och lättillgänglig för såväl en- som flerspråkiga barn. Gemensam bokläsning tycks vara en viktig framgångsfaktor, genom att göra läsningen mer interaktiv och levande tycks lässtunden blivit mer intressant ur barnens perspektiv.

Undersökningar visar att vare krona som spenderas på små barns tidiga språkutveckling ger mångfaldigt tillbaka i termer av andra samhällsvinster. Tack vare den noggranna utvärderingen i Läs på recept kan arbetssättet dessutom sägas vara evidensbaserat, och därför ersätta andra logopediska behandlingsinsatser med begränsad patientnytta. Det går således att dra slutsatser om att Läs på recept torde leda till besparingar på både kort och lång sikt.

Arbetssättet i Läs på recept är nu implementerat på samtliga logopedmottagningar i Region Gävleborg och metoden kan med fördel spridas till andra regioner. Vid implementering är det viktigt att samtliga delar av Läs på recept inkluderas, då det inte är klarlagt om det är den individanpassade informationen, Gemensam bokläsning eller den tydliga ordinationen om daglig läsning som är den största framgångsfaktorn med arbetssättet, eller alla sammantaget. Det är rimligt att anta att arbetssättet kan vara effektivt på andra målgrupper med begränsade läsvanor i hemmen och metoden bör kunna tillämpas av professioner i nätverken runt dessa barn.

Referenser

Andersson, L. & Tobiasson, M. (2020). *Läs på recept: en utvärdering*. Magisteruppsats i Logopedi, Linköpings Universitet.

Every Child a Chance Trust (2009). *The longterm costs of literacy difficulties* (2nd ed.), London: KPMG Foundation. Available online at: https://readingrecovery.org/wp-content/uploads/2016/12/long_term_costs_of_literacy_difficulties_2nd_edition_2009.pdf, accessed 2th June, 2021

LegiLexi Foundation. (2019) *Högläsning för barn*. https://legilexi.org/media/1521/legilexirapporttho-glasning_20190610-1.pdf accessed 15th February, 2021.

Läsrörelsen. (2013). *Högläsning tillsammans med barn*. <http://mb.cision.com/Main/1642/9249570/5595.pdf> accessed 15th February, 2021.

Myrberg, K. (2021). Slutrapport Läs på recept: Utvärdering av en läsintervention riktad till barn med avvikande tal- och språkutveckling. Region Gävleborg. Tillgänglig online: <https://www.regiongavleborg.se/samverkanswebben/utveckling-samverkan/sociala-investeringar/pagaende-sociala-investeringar/>

Powell, D. R., Diamond, K. E., Burchinal, M. R., & Koehler, M. J. (2010). Effects of an early literacy professional development intervention on head start teachers and children. *Journal of Educational Psychology*, 102 (2), 299–312. doi:10.1037/a0017763

Sim, S., Berthelsen, S. (2014) Shared book reading by parents with young children: evidence-based practice. *Australasian Journal of Early Childhood*, 39 (1), 50-55. doi: 10.1177/183693911403900107

Taylor, C., Zubrick, S. R., & Christensen, D. (2016). Barriers to Parent-Child Bookreading in Early Childhood. *IJEC*, 48, 295-309. doi:10.1007/s13158-016-0172-2

Trivette, C. M., & Dunst, C. J. (2007). Relative effectiveness of dialogic, interactive, and shared reading interventions. *Cellreviews Center for Early Literacy Learning*, 1 (2), 1-12. <http://docplayer.net/50566500-Cellreviewsrelative-effectiveness-of-dialogic-interactive-and-shared-reading-interventionscarol-m-trivette-carl-j-dunst.html> accessed 15th February, 2021.

WHO. (2019) Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/311664/9789241550536-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y> accessed 15th February, 2021.